

Видатні бібліотекознавці

Особистість в контексті історії бібліотечної справи

У статті, підготовленій до річниці пам'яті ученого-бібліотекознавця, педагога, заслуженого працівника культури України, директора-організатора Державної науково-педагогічної бібліотеки (ДНПБ) України імені В. О. Сухомлинського Павли Іванівни Рогової (1947–2014), розкрито діяльність ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського, спрямовану на популяризацію наукових досягнень видатних бібліотекознавців, бібліографознавців, книгознавців та документознавців України та світу.

Висвітлення життя й діяльності окремих видатних діячів, як учених, так і практиків, в т. ч. і тих, чий імена були незаслужено забуті або практично невідомі сучасній бібліотечній громадськості, є в сучасних умовах одним із головних напрямів НДР з історії бібліотечної справи і бібліографії. Ці дослідження дають можливість по-новому, об'єктивно висвітлити внесок у бібліотечну справу багатьох подвижників друкованого слова.

На нинішньому етапі розвитку суспільства головним завданням, що стоїть перед установами культури, науки і освіти, є забезпечення відкритого доступу користувачів до різних джерел інформації, зокрема до тих, які інформують про досягнення у бібліотекознавстві, бібліографознавстві, книгознавстві, документознавстві.

Уперше в Україні в червні 2009 року фахівці відділу наукового і прикладного бібліотекознавства Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського за ініціативою її першого директора П. І. Рогової розпочали створення на веб-порталі бібліотеки віртуального інформаційно-бібліографічного ресурсу (ІБР) **“Видатні бібліотекознавці, бібліографознавці, книгознавці та документознавці України та світу”** (http://www.dnpb.gov.ua/scientific_information_work/exelent_pedagog/). Його метою є популяризація наукових досягнень видатних бібліотекознавців, книгознавців тощо, ознайомлення з їхнім життям, діяльністю, творчою

спадщиною, а також висвітлення втілення їхніх ідей у практику. Названий проект сприяє самоосвіті бібліотекарів, поглибленню їхніх знань у питаннях розвитку вітчизняного і зарубіжного бібліотекознавства, підвищенню їхнього професійного рівня.

Структуру ІБР, хронологічні межі якого – XII–XXI століття, складають біографія діяча, бібліографія його праць та матеріалів про нього, окремі повнотекстові твори (праці особи та публікації про неї, що відзначаються особливою вагомістю), фотогалерея, а також матеріали, що розкривають діяльність установи, яка носить ім'я особистості, нагороди, премії, пам'ятники, наукові читання, пов'язані з цією видатною особою тощо, а також посилення на інтернет-ресурси, зокрема веб-сайти, які висвітлюють діяльність діяча.

Проект є відкритим, його керівництво підтримує участь у ньому інших книгозбірень мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, а також бібліотек інших систем і відомств як України, так і зарубіжних країн.

До сьогодні користувачам ІБР було представлено доробок 13 видатних осіб, які розробляли наукові основи бібліографознавства, книгознавства та бібліотекознавства, прокладали нові шляхи в бібліотечній практиці: українського бібліографа, книгознавця, бібліотекознавця, геополітика, історика та мемуариста **Лева Юстимовича Биковського** (1895–1992); історика української бібліографії, бібліографа-практика, талано-

Алла
Рубан,

науковий співробітник
Державної науково-педагогічної
бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського

витого літературознавця **Михайла Прокоповича Гуменюка** (1918–1988); видатного бібліотекознавця і бібліографа, автора "Десяткової класифікації", одного із видатних бібліотечних діячів США, засновника школи бібліотечної справи при Колумбійському університеті (першого в світі спеціалізованого освітнього закладу з підготовки бібліотекарів) **Мелвіла Дьюї** (1851–1931); українського бібліографа, видавця, перекладача, громадського діяча, секретаря Бібліографічної комісії НТШ у Львові, редактора **Івана Титовича Калиновича** (1884–1927); вченого-бібліотекознавця, організатора бібліотечної справи в СРСР, педагога, канд. пед. наук, одного із засновників Московського бібліотечного інституту (нині – Московський державний університет культури і мистецтв) **Федора Івановича Каратигіна** (1892–1957); українського критика, бібліографа, фольклориста, лексикографа, перекладача, громадського діяча **Михайла Федоровича Комарова** (1844–1913); державного, партійного, бібліотечного діяча СРСР, теоретика і організатора радянської педагогіки й системи народної освіти **Надії Костянтинівни Крупської** (1869–1939); літературознавця, критика, бібліографа, публіциста **Юрія Олексійовича Меженка** (1892–1969); бельгійського бібліографа, книгознавця, документаліста, мислителя, підприємця, громадського діяча й борця за мир, одного з тих, кого вважають батьками-засновниками теорії інформатики **Поля Отле**; російського книгознавця, бібліографа, соціолога-експериментатора, бібліопсихолога, письменника **Миколи Олександровича Рубакіна** (1862–1946); українського вченого-бібліографа, книгознавця, літературознавця, бібліофіла, громадського діяча, бібліографа і редактора Укрдержвидаву (нині видавництво "Україна") **Федора Кузьмовича Сарани** (1921–1955); визначного вченого, громадського й політичного діяча, культуролога, історика освіти, педагога, бібліотекознавця, книгознавця, журналіста, краєзнавця, музеєзнавця, бібліографа, біографіста, перекладача, редактора **Степана Онисимовича Сірополка** (1872–1959) та видатного бібліотекознавця, бібліографа, заслуженого діяча науки РРФСР (1945), доктора педагогічних наук (1949) організатора першого в Російській імперії Наукового відділу бібліотекознавства **Любові Борисівни Хавкіної** (1871–1949).

25 вересня 2014 року перестало би-

тися серце ученого-бібліотекознавця, педагога, заслуженого працівника культури України, доцента Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, директора-організатора Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського Павла Іванівни Рогової. На ушанування пам'яті людини, яка понад 40 років свого життя віддала бібліотечній справі України, пройшла плідний, наповнений досягненнями й турботами шлях від бібліотекаря до директора державної бібліотеки, яка була ініціатором створення названого ІБР, фахівці відділу наукового і прикладного бібліотекознавства ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського в 2015 році підготували присвячений їй ресурс (<http://dnpb.gov.ua/id/2832/>).

"Романтик бібліотечної справи" – так назвали її Олексій Семенович Онищенко й Тетяна Василівна Добко, чия стаття лягла в основу біографічної довідки. У житті Павли Іванівни було чимало проблем, труднощів, а також перемог, радощів від втілення задуманого; найголовнішим же став результат – за короткий період розбудовано ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, яка утвердилася як науково-дослідна установа з питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, науково-інформаційний, координаційний і науково-методичний центр мережі освітянських бібліотек МОН і НАПН України, посіла чільне місце в інформаційному просторі країни. У рубриці "Архівні документи" представлені автобіографія П. І. Рогової, написана нею в 2000-му році, дипломи Київського державного педагогічного інституту ім. О. М. Горького й Вищої атестаційної комісії України, видані Павлі Іванівні; постанова президії Академії педагогічних наук України від 17 листопада 1999 року "Про створення Державної науково-педагогічної бібліотеки України", в якій зазначено, що директором-організатором ДНПБ України призначено П. І. Рогову і наголошено на необхідності підготовки нею проекту статуту бібліотеки. Основним джерелом для наповнення рубрики "Бібліографія праць та публікацій про життя й діяльність" став підготовлений в 2012 році фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського біобібліографічний покажчик "Павла Іванівна Рогова – вчений-бібліотекознавець, педагог, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського" [4], яким було відкрито серію "Майстри бібліотечної

справи України". У ньому відображено науковий доробок ученої, а також літературу про її наукову, практичну, педагогічну й громадську діяльність. Окрім покажчика, у цій рубриці представлено публікації як самого бібліотекознавця, так і присвячені їй, що побачили світ протягом 2012–2015 років. Повнотекстову базу статей укладачі наповнили за такими розділами: "Дослідження історії, типології й діяльності освітянських бібліотек у науковому доробку П. І. Рогової"; "Омріяна дійсність: публікації про головну педагогічну бібліотеку країни"; "Розроблення теоретичних засад формування інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського в доробку П. І. Рогової"; "Павла Іванівна Рогова – укладач словників, дослідник і популяризатор творчої спадщини діячів історії, освіти й культури, рецензент"; "Особистість, директор, науковець: публікації, присвячені П. І. Роговій"; "Рецензії на праці П. І. Рогової". Серед публікацій – автореферат дисертації, монографії, словники, наукові статті, вміщені у збірниках наукових праць, матеріалах конференцій, продовжуваних і періодичних виданнях. Усі вони дають уявлення про подвижницьку працю науковця на бібліотечній ниві, про її значний внесок у розвиток бібліотечної справи України, науково-педагогічну й громадську діяльність цієї особистості. Формуючи фотогалерею, упорядники прагнули показати різні аспекти професійної й громадської діяльності талановитої людини. Світлина, представлена тут, дають змогу побачити Павлу Іванівну в дитячі та юнацькі роки, під час виступів на конференціях, презентаціях, вечорах-зустрічах із видатними особистостями, у колі родини, друзів, колективу очолюваної нею книгозбірні. Доповнює життєву палітру цієї неординарної особистості та розкриває її любов і відданість своїй професії, своєму дітищу – головній педагогічній бібліотеці країни – відеогалерея, де представлені фрагменти фільму, знятого до 10-річчя книгозбірні. Автором ідеї та режисером кінострічки була сама Павла Іванівна.

Віртуальний ІРБ, присвячений пам'яті П. І. Рогової, було презентовано на круглому столі "Струна високого неспокою" (<http://dnpb.gov.ua/news/2905/>), що відбувся в день народження першого директора – 2 листопада. Він викликав зацікавленість присутніх, серед яких були відомі українські вчені-педагоги

О. В. Сухомлинська й О. Я. Савченко, директори й співробітники національних бібліотек України, книгозбірень вищих навчальних закладів, мережі освітянських бібліотек МОН України й НАПН України, донька Павли Іванівни Олесья Олександрівна, друзі й колеги. Інформацію про проведений захід також відображено в названому ІБР.

Віртуальному інформаційно-бібліографічному ресурсу "Видатні бібліотекознавці, бібліографознавці, книгознавці та документознавці України та світу" присвячено кілька публікацій співробітників ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [5-7], про нього згадують у своїх статтях М. І. Комарова й А. М. Шилін [1, с. 51] та Н. Т. Стронська [8, с. 20; 9, с. 628-629]. Остання зазначає, що цей ресурс є "найбільш професійно укладеним та детально розробленим" серед електронних ресурсів біографічної інформації про українських бібліотекознавців і бібліографознавців [9, с. 628]. В. І. Попик, доктор історичних наук, генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ), у доповіді "Здобутки і завдання українських бібліо-

тек в інтеграції та поширенні ресурсів біографічної інформації", виголошеній на секції "Біографічна інформація в сучасному освітньому, науковому, культурному інформаційному просторі", що відбулася в межах Міжнародної наукової конференції "Інноваційна модель наукової бібліотеки XXI століття" (НБУВ, 9-10 жовтня 2012 року), звернув увагу на створені Державною науково-педагогічною бібліотекою України ім. В. О. Сухомлинського ІР "Видатні бібліотекознавці, бібліографознавці, книгознавці, документознавці України та світу", "Видатні педагоги України та світу" та "Педагогичні новатори України", відзначивши їхнє змістовне наповнення та технічне виконання [2, с. 58; 3, с. 337]. На веб-порталах деяких бібліотек існує посилання на нього.

Аналіз щорічних статистичних даних відвідувань ІБР на порталі бібліотеки показав, що кількість користувачів його з кожним роком збільшується. Так, якщо в 2009 році їх було трохи більше 600, то в 2015 – біля 2,5 тисячі.

У 2014 році в межах НДР "Організація і методика створення галузевих біб-

ліотечно-інформаційних ресурсів для освітянської галузі України" було проведено дослідження "Моніторинг відвідування віртуального інформаційно-бібліографічного ресурсу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського "Видатні бібліотекознавці, бібліографознавці, книгознавці та документознавці України та світу", яке дало змогу виявити динаміку зацікавленості ним дистантними користувачами книгозбірні. Проаналізувавши стан його відвідування протягом 2011-2014 років, виявивши сторінки ресурсу, найбільш запитувані відвідувачами, а також найпоширеніші пошукові фрази, з якими користувачі приходили на ІБР, можна зробити висновок, що бібліотечна спільнота поінформована про його існування, а ресурс користується популярністю. Крім того, він допомагає у вивченні історії розвитку бібліографії, бібліотечної й книжкової справ, сприяє популяризації фонду кабінету бібліотекознавства ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й фондів інших бібліотек, пробуджує інтерес до самоосвіти.

Література

1. **Комарова, М. І.** Участие муниципальных органов управления в гражданско-патриотическом воспитании (на примере Уренского района Нижегородской области)/М. И. Комарова, А. М. Шилин//Представительная власть. – 2013. – № 2/3. – С. 49-54.
2. **Любовець, Н.** Біографічна інформація в сучасному освітньому, науковому, культурному інформаційному просторі/Любовець Н., Попик В./Бібл. вісн. – 2012. – № 6. – С. 58-61.
3. **Попик, В.** Ресурси довідкової біографічної інформації: історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: монографія/В. Попик; Нац. Б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ: [НБУВ], 2013. – 520 с.
4. **Павла Іванівна Рогова** – вчений-бібліотекознавець, педагог, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: біобіограф. покажч./Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського; [упоряд.: Пономаренко Л. О., Ніколюк Л. І., Білоцерківець І. П., Стельмах Н. А.; наук. ред. Пономаренко Л. О.; наук. консультант Добко Т. В.; літ. ред. Білоцерківець І. П.; відп. за вип. Стельмах Н. А.]. – Київ: Нілан-ЛТД, 2012. – 266, [1] с.: кольор. фот. – (Серія "Ювіляри НАПН України"; вип. 31) (Серія "Майстри бібліотечної справи України"; вип. 1).
5. **Роговая, П. И.** Виртуальный информационно-библиографический ресурс Государственной научно-педагогической библиотеки Украины им. В. А. Сухомлинского "Выдающиеся документоведы и деятели книжно-библиотечного дела Украины и мира": опыт формирования и перспективы развития/П. И. Роговая, А. И. Рубан//Библиотечное дело – 2012: библиотечно-информационная деятельность в пространстве науки, культуры и образования. Скворцовские чтения: материалы семнадцатой междунар. науч. конф. (25-26 апр. 2012 г.)/МГУКИ. – Москва: [б.и.], 2012. – Ч. 1. – С. 199-203.
6. **Рубан, А. І.** Видатні бібліотекознавці, бібліографознавці, книгознавці та документознавці України та світу: віртуал. інформ.-біограф. ресурс Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського/Алла Іванівна Рубан, Ірина Іванівна Хемчян//Шкіл. б-ка плюс. – 2010. – Листоп. (№ 22). – С. 7-8.
7. **Рубан, А. І.** Віртуальний інформаційно-бібліографічний ресурс Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського "Видатні бібліотекознавці, бібліографознавці, книгознавці та документознавці України та світу": досвід формування і перспективи/А. І. Рубан//Королівнівські читання 2013 "Бібліотеки, музеї, архіви у медіа-просторі регіону": матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 24 жовт. 2013 р.; у 2 ч./Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; [уклад. Н. І. Капустіна; редкол.: В. Д. Ракитянська (голова) та ін.]. – Харків: [б. в.], 2014. – Ч. 2. – С. 45-54. – Біобіограф.: 19 назв. Те саме [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.calameo.com/read/0006329451e31f2f400d3>.
8. **Стронська, Н. Т.** Створення інформаційного ресурсу "Українська бібліографія в особах": структура інформаційної моделі/Наталія Стронська//Бібл. вісн. – 2015. – № 1. – С. 17-21. – Біобіограф.: 14 назв.
9. **Стронська, Н. Т.** Формування мережеских ресурсів українського бібліографознавства та перспективи його розвитку/Н. Т. Стронська//Рукописна та книжкова спадщина України/Нац. Б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. – Київ: [б. в.], 2014. – Вип. 18. – С. 621-633. – Біобіограф.: 28 назв.